

САМАПОМАЧЬ

Беларуская
 Коопэратыўна-
 Таснадарчая
 Часопісч

Год III.

Вільня, Лістапад 1934 г.

№ 11.

Хай злыдні над намі,
 скрыючуць зубалі
 Любі сваю ніву, свой
 край,
 І, колькі ёсць сілы,
 да самай маілы
 Ары, бафануй,
 засявай!..
 ЯНКА КУПАЛА.

Усе вялікія па-
 дзеі народаў і ўсе цы-
 вілізацыі былі ство-
 раныя дабравольнымі
 стафаньнямі аб'ядна-
 ных людзей... самапо-
 маччу.

Джордж РЭССЭЛЬ
 (Ірляндзец).

	Бач.		Бач.
1. Kooperatyūnyja naviny	97	6. Новыя законы аб задоўжаньні	101
2. Пашу трэба падлічыць наперад	98	7. Як садзіць сад	102
3. Jak hadavać trusoŭ	98	8. У садку ўвосені	104
4. Чаму гніе бульба	99	14. Гаспадарчая хроніка	на вокл.
5. Матыліца	101	15. Наша пошта	" "

Ceny ũ Vilni

Z baŭŭavoje. 19.XI.34 h.

Ceny pry kupli-prodaŭy za 100 kilo:

Pŭanica, I standartovaja	—17,75
Muka pŭaniĉnaja	18.75—28.75
Muka, ŭytņiaja 55%	—23.50
Muka ŭytņiaja 65%	—20.00
Muka ŭytņiaja sitkovaja	—16.00
Muka ŭytņiaja razovaja	—15.75
Siemia lnianoje	44.50—45.00
<i>Ceny orjentacyjnyja (z paplarednich dzion).</i>	
ŭyta stand.	13,00—14,00
Pŭanica, II stand.	16.75—17.00
Avios standartovy	12.75—13.75
Jaĉmień, stand.	13.50—15.00
Votruby ŭytņija	8.50—8.75
Votruby pŭaniĉnyja	10,00—10,50
Hreĉyna	13.50—15.50
Harock ŭery (plaluška)	20.00—21.00
Vyka	18.00—19.00
Łubin sini	7.00—7.00
Bulba stałovaja (vahonami)	3.00—3.50
Siena	6.50—7.00
Saloma	3.80—4.00

Makuch lanny	—16.00
Makuch y repaku	—14.00

Małoĉnaje, 15.XI.34.

Masła najlepŭaje, za kilo ũ hurcie	2.80—2.90
" " " " " " u detalu	3.20
Masła stałovaje za kilo ũ hurcie	2.60—2.70
" " " " " " u detalu	3.00
Masła solenaje za kilo ũ hurcie	—
" " " " " " u detalu	—
Syr navahradzkiŭ, za kilo ũ hurcie	—
" " " " " " u detalu	—
Syr litoŭski, za kilo ũ hurcie	1.70—2.30
" " " " " " u detalu	2.00—2.80
Jajki, kapa	5.40—6.60
" ŭtuka	10—14 hr.

Miasnoje 13.XI.34.

Za 1 kilo bitaj vahi.

Vałovina, cełyja ŭtuki,	0.65—0.75
" " zady	0.70—0.80
" " plerady (koŭer)	0.80—1.00
Baranina	0.70—0.75
Cialacina,	0.65—0.80
Svinina	0.90—0.95
Skury bydlaĉyja, syryja, za kilo	1.10
Skury cialaĉyja, za ŭtuku	3.75—4.00
Aŭĉynki avieĉyja, za ŭtuku	3.75—4.00

„Самапомач“

Часопісь выходзіць раз у месяц.

Падпісная плата аднаго экзэмпляра каштуе:

На год 3.— зл.

На паўгода 1.75 „

На 3 месяцы 1.20 „

Заграніцу — ўдвая даражэй.

Цана асобнага нумару 40 грашоў.

Цана абвестак паводле ўмовы.

Коопэратывы, гурткі і прыватныя асобы, што выпісваюць на адзін адрэс найменш 10 экзэмпляраў „Самапомачы“ (камплект), плацяць за экзэмпляр толькі 1.20 зл. за 10 экз. 12 зл.

Грошы на «Самапомач» пасылаць на чэкавае конто інж. Клімовіча у Ц.К.О. № 180.485, а ўсякія пісьмы — на адрэс:

Redakcyja „Samapomaĉ“, Vilnia, Połackaja vul. 4 10
(Wilno, Połocka 4—10).

Рэдакцыя адчынена ў аўторкі і пятніцы ад 9-ай да 11-ай гадз. дня.

Adres:

VILNIA (Wilno), Połackaja vul. 4—10.

Hod III.

Vilnia, Listapad 1934 h.

Nr 11 (28).

KOOPERATYŪNYJA NAVINY

Voŭčyja jahady. Kali praviedzieny sioletniaj viasnoj polski kooperatyŭny zakon nazvać kvietkaj, to toje, na što ciapier zanosicca ŭ kooperatyŭnym žyćci Polšcy, treba nazvać voŭčymi jahadami. Horkimi byli kvietki, ale „jahadki“ abiacajuć jašče bolš. Vymoŭnym dokazam hetaha jość apošniaje pasiedžańnie Kooperatyŭnaj Rady z dnia 31 min. m-ca i niekatoryja fakty, jakija heta pasiedžańnie papieradźali.

Nas tut cikavić pierad usim stasavańnie novaha kooperatyŭnaha zakonu da kooperacyi „inarodcaŭ“ — niapolskaj.

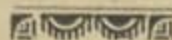
Voš-ža Kooperatyŭnaja Rada, a ŭlaściva jejny staršynia, jaki zjaŭlajecca zvyčajnym čynoŭnikom polskaha ministerstva Skarbu, pišmom z dnia 16.X zažadaŭ ad Revizyjnaha Sajuzu Ukrainskich Kooperatyvaŭ (RSUK) u Lvovie žmieny jaho statutu miž inšym u tym sensie, kab Sajuz: 1. ahrańičyŭ miežy svaje dziejnaści tolki na try halickija vajavodztvy, 2. zroksia kooperatyvaŭ budaŭlanych, čynoŭnicka-kredytovych i rabotnickich, 3. dyrekcyju Sajuzu, jakaja reprezentuje Sajuz i ūsiu ukrainskuju kooperacyju navonki, maje začviardžać toj-ža staršynia Kooper. Rady i h. p.—Kudy ūsio heta kirujecca, zrazumiela kožnamu biez pajašnieńniaŭ; asabliva, kali pryńiać pad uvahu, što na ūspomnienym pasiedžańni Kooper. Rady pradstaŭniki ukr. kooperacyi daviedalisia jšče ab dalšych „jahadkach“: padčas kali ukraincam zvužvajecca abšar dziejnaści, dyk pobač i „ŭ piku“ ukraincam dziejučamu „Sajuzu Ruskich Kooperatyvaŭ“ heta pole ūradavyja čyńniki mielisia pakinuć volnym, a ŭ daatak na tym-ža abšary utvaryć jašče dva novyja sajuzy: pry Lvoŭskaj Ziemiarskaj Pałacie i na Vałynii, dzie pačaŭ ūžo „pracavać“ niejki Jakim Vałašynoŭski. I heta ū paru, kali ūsia reforma maje jsci da „konsolidacyi kooperacyi“. — Nad usimi hetymi i inšymi punktami naradžałasja dn. 31.X. Kooper. Rada, na jakoj suproć niapolskaj kooperacyi havaryli i inšyja pradstaŭniki (Zelverovič). Pradstaŭnik kooperacyi ukrainskaj, senatar inž. J. Pavlykovskij dakazaŭ pry hetym biespadstaŭnaść zakidaŭ proci ukrainskaj kooperacyi i što niekatoryja naskoki na hetu-ž kooperacyju nia majuć navat praŭnych asnovaŭ u kooperatyŭnym zakonie (napr. začvierdžańnie dyrekcyi kooper. sajuzu) i damahaŭsia, kab

Rada pakinuła RSUK'u dahetulašni abšar dziejnaści (usie zach.-ukr. ziemli) va ūsich vidach kooperacyi. Charakterna dla pradstaŭnikoŭ polskaj kooperacyi, što anivodzin z ich nie padaŭ svajho hołasau za damahańniami kooperatarau ukrainskich: musić dumajuć kožny za siabie, što pažyviacca čužym dabrom, kali pryjduć na ukrainski abšar dziejnaści. Nam zdajecca, što hlybaka mylajuca...

Na hetym ža pasiedžańni Kooper. Rady pastanoŭlena zlučyć abodva polskija sajuzy kooperacyi ziemiarskaj, h. zv. „Zjednoczenie“ i „Unju“, ŭ adzin ahulny sajuz i dali času na heta da 1.VII.35 h. Spravu Revizyjnych Sajuzau pry Ziemi. Pałacie ŭ Lvovie i takoha-ž Sajuzu na Vałyni Kooper. Rada adkinuła. Prava revizii dahetulašnim Sajuzam pastanoŭlena pradoŭžyć da 31 sakavika 35 h. (vyhasala heta prava ūžo z dniom 9 listapada siol.).

Heta pastanovy Kooperatyŭnaj Rady, jakaja nia jość orhanam pastanaŭlajučym, a tolki daradčym pry ministerstvie Skarbu: dzieła hetaha apošniaje slova ŭ hetaj sprave naleža da ministra Skarbu. Pavodle apošnich viestak slova heta ūžo skazana i šmat jakim Sajuzam žyćcio skaročana jašče bolš. RSUK maje času jšče na dahetulašnim abšary da novaha 1935 hodu, na abšary-ž troch halickich vajavodztvaŭ — da 31.III.1935 h.

Stan kooperacyi ŭ Polšcy. Pavodle apošnich padličeńniaŭ, stan kooperacyi ŭ Polšcy na dzień 31.12.33 h. ŭ paasobnych vajavodztvach pradstaŭlaŭsia hetak (ličby ŭ dužkach aznačajuć kooperatyvy nienaležačyja da nijakaha sajuzu abo hetak zvanyja „dzikija“): u Lvoŭskim — 3.698(1740), u Tarnopalskim — 2.265(866), u Stanisłavaŭskim — 1.872(797), u Lublinskim — 1.688(964), u Krakaŭskim — 1.506(730) — u Vałynskim — 1.501(789), u Kieleckim — 1.472(809), u Varšaŭskim — 1.406(680), u Paznarskim — 1.277(395), u Varšavie-horadzje — 1.075(849), u Łodzkiem — 1.035(528), u Bielastockim — 853(426), u Pamorskim — 730(252), u Vilenskim — 727(398), u Ślonskim — 642(266), u Navahradzkiem — 553(292), i ŭ Palesskim — 434(201). Usiaho kooperatyvaŭ u aznačany dzień u Polšcy było 22.734, z čaho sajuznych tolki 11.762 i niesajuznych abo „dzikich“ — 10.972. — Charakterna pry hetym adznačyć, što pracentova najbolš „dzikich“ kooperatyvaŭ miela stalica-Varšava.

Сельская гаспадарка.

Пашу трэба аблічыць наперад.

Восень сёлетняя зацягнулася; хто ведае' якая будзе вясна. У кожным разе год сёлетні ня звычайны і таму трэба рахавацца з усім найгоршым, каб пасья ня быць заскочанаму, непрыгатаванаму. Датыча гэта перад усім запасаў пашы. Кожны з собскае практыкі хіба ведае, як неаглядна ўвосені марнуецца дабро, якое вясной гэтак прыдалося-б, але ўжо бывае позна. Таму зразу ўвосені трэба абрахаваць свае патрэбы пашы, пасья абрахаваць самыя запасы гэтай пашы і калі яе не хапае, дык цяпер ужо або дакупіць пашы, або прадаць лішнюю жывёлу. Той, хто гэтага ня зробіць, траціць два разы: раз, што недакормлівае ўсю жывёлу, а далей — лішнюю штуку ўсё роўна вясной бывае змушаны прадаць за бясцэн. Ня было-б гэтага, калі б такі гаспадар аблічыў свае запасы ў пару і пасья вырахаванай порцыі сьцісла трымаўся. А апрэча таго, сягонья аплачваецца толькі такая гадоўля, дзе жывёла не галадае, а корміцца ўдоваль.

А цяпер прыйдзем проста да спосабу аблічанья пашы на зіму і цэлы гаспадарскі год, маючы пры гэтым наўвеце перад усім дойныя каровы і наагул скаціну.

У нашых беларускіх кліматычных варунках пара зімовага кармленьня жывёлы трывае ня менш 7-мёх месяцаў (210 дзён). Падставай зімай пашы нашай скаціны ёсьць саломы, мякіна, па часьці сена, канюшына,

сэрадэля; такія малакагонныя пашы, як кармовыя буракі, морхва, на вялікі жаль, яшчэ ў нас вельмі рэдкія. Найцэньнейшай пашай ёсьць добрае сена, канюшына, сэрадэля, бо яны, акрамя самых спажывуемых сучастак, маюць яшчэ і мінэральныя сучасткі, патрэбныя жывёле на тварэньне касьцяка. Дзеля таго ў тых гаспадарках, дзе кароў кормяць акупнінамі (буракамі, жмыхамі, морхвай), трэба да пашы йшчэ дадаваць і шлямаваную крэйду, якая хоць ня можа цэлкам замяніць мінэральных сучастак самога сена, то аднак у значнай меры памагае запоўніць гэты недастатак.

Сярэдня дзенная порцыя для нашых дробных кароў (350—400 кілёграмы жывой вагі) вымагае 7 кілё сухой пашы, з чаго палову трэба дадаць у форме сена. Значна, калі на дзень і штуку трэба, скажам, 4 кілё сена, дык на ўсю пару зімовага кармленьня трэба 840 (4×210) кілё сена. Рэшту дадаецца ў форме саломы, якой у дадзеным выпадку трэба было-б мець 630 (3×210) кілё; дадаўшы да гэтага мноства саломы патрэбнай на падсьцілку, трэба яе мець на цэлы год для адной штукі ня менш 25 мэтр. цэнтнараў. Пытаньне падсьцілкі вельмі важнае; раз дзеля гігіенічнага ўтрыманья скаціны, а пасья — каб вырабіць па магчымасьці больш гною, бо сам кал гэта йшчэ ня гной.

З акупнінаў вельмі важны для дойных кароў кармовыя буракі, якіх на дзень рахуецца па 20 кілё, а на 210 дзён — 4200 кілё. Бульба як малакагонная паша цэніцца менш і даюць яе на палову менш, звычайна

Jak hadavač trusoŭ.

(Dakančėnne).

Vykarystyvanie trusoŭ. Z trusa možna mieč miasa, aŭčynku i — nia z kožnaha — voŭnu. Tak ci hetak trusa pierad usim treba zabič. Robicca heta prymityŭnym jašče sposabam. Biaruc trusa za zadniuju nahu levaj rukoj, a pravaj udarajuč mocna za vušami, u toje miesca, dzie hałava lučycca z pieršym sustavam chrybietnicy. — Inšy sposab palahaje na tym, što trusu raptam pieraŭmlivajem chrybiebnicu; jašče inšyja — prytrymlivajuč trusa hałavoju uvierch i ŭ chrapu nalivajuč špirtu. U kožnym vypadku šmierc nastupaje mamentalna.

Z uvahi na aŭčynku zabivač trusa treba zimoj, bo tady heta aŭčynka byvaje najlepšaj.

Z tak ci hetak zabitaha trusa treba nasampierš spuścić kroŭ, a pašla pryniacca za zdymaŭnie aŭčynki. Lišnie dadavač, što ad sposabu zdymaŭnia aŭčynki ŭ značaj miery zaleža jejnaja jakašc. Kali niechta zabivaje trusa na toje, kab miasa pradač, dyk musič dobra viedač vymahaŭni rynku; pierad usim-ža pa-

vinien nie čakajučy vykinuč trybuchi, a zdymajučy aŭčynku, pakinuč „nieabielenuju“ adnu nahu (pry samaj lapcy), kab kožny moh pierakanacca, što kuplaje zabitaha trusa, a nie jakohašci tam... kata.

Miasa trusoŭ velmi cennaje dziela taho, što maje ŭ sabie vialiki pracent bialka (32.4%) i mineralnych solaŭ (4.72%); mnoštva tukaŭ (kluštašci) — siaredniaje i velmi mała vady (61.19). Dziela hetaha miasa trusoŭ viemi lohka stravimaje dla ludziej chvorych, navat bolš stravimaje, čymsia miasa kurynaje. Z hetaje pryčyny trusovaje miasa maje vialiki popyt u balnicach i sanatoryjach, a ŭ apošnim časie heta-ž miasa maje vialiki zbyť u fermach, što hadajuč hetak zvanых futerkovych žvيارat (lišic, kunaŭ, skunsaŭ i inš.).

Aŭčynku žniatuju možna vyrablač damovym sposabam i to abo zrazu, na švieža, abo spačatku jaje rašpiatuju na drocie (poŭšciaj usiaredzinu) ci na došcy zasučyč i vyrablač pašla niekalki aŭčynak za raz. Skurku trusamca, asabliva staršaha, na aŭčynku vyrablač nia možna; lepš vyrabič jaje na skurku, z ka-

аднак ня больш 8 кілё ў дзень ($8 \times 210 = 1680$ кілё). Кармачы кароў акупінамі, ашчаджаем салому, замест якой даём мякіну, асабліва сэрэдэльную, а яшчэ лепш — самую сэрэдэлю. Добра рахуючы і сягонья йшчэ аплачваецца дакармливаць каровы вотрубамі; але каровы мусяць быць здаровыя і наагул здольныя да малочнай прадукцыі. Вырахована, што тым каровам, якія даюць больш як па 4 літры малака ў дзень, аплаціцца дадатак 300 грамаў мешанкі на кожны літр панад гэтыя чатыры літры. Мешанка складаецца з 10 дэка макуху і 20 дэка вотрубаў. Такім чынам карова, якая дае ў дзень напр. 7 літраў малака, даставала б за тры літры малака дадатак $30 \times 3 = 90$ дэка. Гэта на дзень, а на 210 дзён — 190 кілё. Гэта мусяць аплаціцца.

Ялаўкі цельныя лічацца прыкармленьні як дарослыя каровы.

С. Я—віч.

Чаму гніе бульба.

Сялетняя бульба вельмі нятрывалкая. У некаторых ваколіцах так гніе, што сяляне не паспяваюць яе перабіраць. Страта ўжо выносіць 50 а то і 80 проц. А што-ж будзе з зімаваньнем.

Прычына гэтага сялетня пагода. Засуха прыпыніла ўсходжаньне, прымаразкі зьнішчылі маладыя расьлінкі так, што яны мусяць на нова адрастаць. Гэта скараціла ўласьцівы час росту бульбы прынамся на месяц, а то і больш. Таму гэта бульба ня ўся належна высьпела, а як такая і менш трывалкая. Частыя і вялікія дажджы сталіся прычынай таго, што бульба мае ў сабе больш вады як звычайна, мякіш зложаны з слабшых вадзя-

ністых клетак і тканак, крахмал і бялкі хутка раскладаюцца. Ужо ад таго, што бульба ня зусім сьпелая, яна і менш трывалкая. Такая бульба цяжка перахоўваецца таму, што ў ёй не закончана даспяваньне. Яна сільна дыхае, таму вытварае шмат пары, якая на верхніх пластох скропліваецца, бульба макрэ. Пры дыханьні акрамя пары вытворваецца йшчэ шмат і цяпла, ад каторага бульба парыцца, а ад гэтага душыцца і адмірае. На гэтую бульбу накідваюцца рознага роду бактэрыі, ад каторых бульба і гніе.

Акрамя таго сялетняя пагода спрыяла разьвіцьцю розных расьлінных хвароб, якія на слабых і вадзяністых тканках лягчэй прымаляся і размнажаліся.

Бульбу гніе або ўжо на полі або ў ямах ды скляпох (паграбох). Найбольш спатыкаюцца такія хваробы:

1 Мокрая бульбяная гніль. Пачынаецца ўжо на полі. Сапсаваная бульба ўнутры жоўтая, кашаватая, расьцісьненая прыкра сьмярдзіць. На паветры гэта маса рудзее і чарнее. Хвароба гэта значная ўжо на полі, часам нават спрычыняе значныя страты. Больш аднак нападае ў ямах і скляпох, асабліва пры няправільным перахоўваньні. Гніль пашыраецца вельмі скоро з сапсутых бульбін на здаровую. Церпяць ад яе перад усім сарты бульбы раньняй, а нават і познай, але мала адпорнай.

Каб усьцерагчыся, трэба бульбу старанна перабраць і адпаведна ў суху, найлепш пры тэмпературы 2—6°C і ня вышэй 8°C перахоўваць. Сарты бульбы да саджэньня падбіраць толькі адпорныя і здаровыя. Калі зямля багатая на паташ і фосфар, тады бульба бывае больш адпорная.

toraj pašla vyrablajecca dalikatny, pierad usim žanočy abutak. Tolki hetak vyrabić skurki damovym sposabam nia možna, jaje treba dać vyrabić majstru-specyjalistu; heta aplacicca.

Na švieža vyrablajecca aučynka hetak: žniatuju aučynku nia sušać, ale razrezašy pribivajuć poušciaj uniz da hladka vyheblavanaj doški (60×80 cm) i ačyščajuć ad pryrosšaha da jaje miasa i sała. Kali aučynka praznačana ja da vyrabu byla prad tym vysušana, dyk jaje treba nasampierš ulažyć na 24 hadziny ũ vadu; pa 12 hadzinach vadu hetu treba žmianić U mižčasie pryhataŭlajecca rastvor kuchonnaj soli i hałunu — na 1 litr kipiačaj vady dajeca 1/2 funta hałunu i 1/4 funta soli. Kali miešanina zavarycca, tady namočyvajecca ũ joj čystaja šmatka, katoraj pašla i nacirajecca rašpiataja na došcy aučynka. Hetak nacirtuju aučynku pašla prasušvajuć u suchim — ale nie kala piečy i nie na soncy! — pravieŭnym miescy. Na druhi dzień hetkaje nacirańnie paŭtarajecca. I tak až pakul aučynka nie žbialeje, što zdarajecca zvyčajna praz 5—7 dzion. Pašla hetaha aučynka vysušvajecca dakładna,

zdymajecca z doški i rukami raščiahvajecca ũva ũsie baki, komkajecca, kab stałasia miak-kaj. Kali-ž mima ũsiahohetaha aučynka miak-kaj nia robicca i ũ rukach šušćić, tady jaje nacirajuć zavarana ja raščynaj (klajsteram) z žytniaj muki. Hetkaju raščynu ũstaŭlajuć prad tym u ciopluju pieč, kab skvašniela i tady joj nacirajuć aučynku taŭstym slojem. Dzień-dva spuščiušy raščynu hetu z aučynki zdymajuć, i atrymoŭvajecca aučynka ũžo hatovaja. Zamiest žytniaj raščyny, časta ũžyvajuć alivu ci rycynovy alej, katorym nacirajecca hetak šušćiačaja aučynka; naturalna, hetki alej ci rycynu treba kuplać, a raščynu možna zrabić u chacie i ũ hetym jaje piaršynstvo.

Heta što datyča ũnutranaj starany aučynki. Kab nadać patrebny polysk aučynnaj poušći i vybrac z jaje klustašć, u poušć hetu ũcirajecca haračy piasok, katoraj pašla vytrepvajecca, a sama poušć vyhladžyvajecca ščotkaj.

Heta sposab najčaćšiej ũžyvany. Ale jošć jašče sposaby inšyja. Zamiest kab aučynku rastvoram soli i hałunu nacirać, aučynku hetu ũ nazvanym rastvory (3 litry vady, funt hałunu

Сёлета гніль асабліва даецца ў знакі нашым гаспадаром.

2. Падгніваньне бульбоўніку. У м-цы ліпні і жніўні бульбоўнік пры самай зямлі пачынае чарнець і згніваць так, што яго лёгка выцягнуць з зямлі. Хвароба разьвіваецца даволі хутка, лісты рудзеюць, скручваюцца і сохнуць.

Заражэньне прыходзіць з садзьбою або з самай ральлі, у каторай заражаюцца перад усім бульбіны пакалечаныя і парэзаныя. Спрыяе хваробе мокрая парная пагода. Хвароба гэта кончыцца звычайна мокраю гнільлю.

Каб усьцерагчыся хваробы, трэба дапільноўваць, каб бульба ў капцах не сагравалася, бо зараз-жа пачне гніць. Садзьбу трэба дакладна перабіраць і праз 1—1 з паловай гадзіны мачыць ў 0,1 проц. раствору формаліны. Хваробе спрыяе сільнае гнаенне хляўным гноем. Гэта самая хвароба нападае боб, морхву і агуркі, таму ня можна пасяля іх садзіць бульбу.

3. Пругаватасьць бульбы. Калі разрэзаць бульбу ўздоўж і пакінуць на адну — дзьве гадзіны на сонцы, тады на бульбе заражанай пругаватасьцю, каля самых берагоў зьявіцца жоўтая палоска. Пры сільнай хваробе пажаўце ўвесь мякіш. Гэткая бульба зверху здаровая, але перахоўваецца кепска. Зімой загнивае.

Бульбу прад саджэньнем трэба перапрабаваць і западозранай не садзіць. Яшчэ лепш зьмяніць сусім садзьбу, бяручы сарты адпорныя, невадзяністыя, з грубшай шалупінай, добра гнаіць паташом (каініт, паташавая соль).

4. Бульбяная плесьня. Паяўляецца спачатку на лістох, пераходзіць на бульбоўнік, а ступь на бульбу. Спачатку на лістох выглядае як цёмна-рудыя аж чорныя плямы, з сівым налётам па берагох. Бульбоўнік чарнее і прад часам сохне. Сівы налёт на лістох і на каліве — гэта насеньне плесьні. Яно ападае на зямлю, дастаецца ў вочкі бульбы, прараствае і заражае цэлую бульбіну, на якой спачатку пад шалупінай зьяўляюцца рудыя плямы, а пасяля дастаюцца ў сярэдзіну бульбы. І гэта хвароба пераходзіць у мокрую гніль. Сёлета плесьня на бульбе так-жа вельмі пашырана.

Здаровая садзьба няшмат тут памагае; яе трэба акрамя таго мачыць пра 24 гадзіны ў 2 прац. раствору бардоскай чечы. Нападзены плесьню бульбоўнік спырсківаюць такжа 1¹/₂% растворам тэй-жа чечы, як толькі хвароба пакажыцца. Не садзіць на сьвежым гнаі. Ужываць толькі сарты адпорныя.

Як відаць, трэба больш зьвярнуць увагу на падбор садзьбы (насеньня) і тады менш будзе хлопату. Таксама і пры перахоўваньні ня можна ня слухаць добрых радаў. Можна гэтых некалькі парадаў сягонья, калі гаспадар мае з бульбю найбольш хлопату, хваціць, каб пазнаўшы свае недацяжкі, стараўся іх у будучыні абмінаць, ды каб пазнаў прычыны зла.

Цяпер-жа не астаецца нічога іншага, як гніючую бульбу старанна перабіраць. Жывёле даваць бульбу толькі добра вымытую і незавялікімі порцыямі, каб не пашкодзіла.

„Сіль. Госп.“. інж. Г. Ж.

i paľfunta (soli), zahatavanyim i astudžanym, mačajuć na 2 dni, časta pieravaračvajučy. Pa hetym časie aľčynki vybirajuca, sam rastvor krychu padahravajecca i ũ jaho aľčynki ũkladajuca nanova. Pa dvuch dniach aľčynki ũznoŭ vybirajuca, vyžymajecca z ich vada, jak z chušcia i ražviešvajuca ũ pravieŭnym suchim miescy. Kali ražviešanyja hetak aľčynki abčachnuć (absochnuć), ale nie na sucha, ich vyciahvajuć rukami, abo naciahvajuć spodniaj (biaz poŭšci) staranoj ab kant stała ci niejkej doški. Pašla hetyja aľčynki sušacca dakładna, nacirajuca raščynaj z žytniaj muki, abo alivaj, a apoški tľustašci vybirajuć naci-rańniem benzynaj ci eteram. Sama poŭšć vy-rablajecca haračym piaskom, jak vyžej.

Voŭna z trusa byvaje velmi elastyčnaj i ciopľaj. Robiacca z jaje filcovyja kapialušy, abutak i ũsiakija het. zvanyja trykotažnyja vyraby (šali, chustki, šapki i h. p.). Samuju voŭnu možna atrymać abo z trusa žyvoha, abo z zabitaha. Z žyvoha trusa, pierad usim z trusa rasy anhorskej, voŭna raz na tydzień vyčesy-vajecca; choć možna jaje taksama i stryhčy.

Kab dostać voŭnu z trusa zabitaha, treba aľčynku na dva dni paľazyć u rastvor sody. — Z adnaje štuki trusa atrymoŭvujuć u hod 20—40 dk (1¹/₂—1 funt) voŭny.

Pamiaščeńnie trusoŭ.

Trusy ũ dzikim stanie hadavalisia ũ norach, katoryja jany sami sabie pryhataŭlali. Damovaja hadoŭla trusoŭ vymahaje, kab hniozdy byli pa mahčymašci prastornyja, pravieŭnyja ale biez praciahu, suchija, švietľyja i dobra zabiašpiečanyja ad usialakich škodnikaŭ, pierad usim ad pacukoŭ. Choľadu trusy nia velmi bajacca i ũ adkrytych hniozdach, zabiašpiečanych tolki saľamianaj mataj, mohuć lohka pieratryvać maroz i 30°C. Hniozdy treba trymać čysta, bo jnakš nadta časta i lohka moža ũ hniazdo zabracca chvaroba i narabić u hadoŭli vialikija škody. Dzie-la taho hniozdy trusovy treba prynamsi dvojčy ũ hod bialić vapnaj (najlepš žmiašanaj z kreolij-naj), na 100 častak vapiennaha maľaka 2 častki kreoliny) i ũletku prynamsia raz u tydzień, a ũzimku — raz u dva tydni žmianiac padšciľku.

V. Ach—vič.

Матыліца.

(*Diastomatosa*).

Матыліца гэта хвароба перад усім авечак, хоць нападае яна і на каровы, козы, сабакі, каты, трусы, а нават і на чалавека. Найнебяспечнейшая яна аднак у авечкі, асабліва ў маладой.

Істота хваробы. Жывёла заражаная зародкам матыліцы, праз 3—6 тыдняў ужо становіцца слабай, ня есьць, воўна траціць лоск і лёгка выпадае, а на целе, асабліва на брусе, на вочных павеках, пад горлам зьяўляецца пухліна. З вачэй выцякае мазістая сеча, якая на вачах і засыхае; нястраўнасьць чаргуецца з затрыманьнем, Жывёла нялечаная або і лечаная але позна, блізу заўсягды гіне.

Прычынай хваробы ёсьць 1—3 см. доўгі плоскі ліставідны рабак, які дастаецца ў сярэдзіну жывёлы разам з заражанай пашай; жоўцяводам дастаецца ён пасля ў вантробу, дзе і асядае, пустошачы сваю ахвяру. Колер рабака матыліцы бывае брудна-жоўты аж зялёна-руды. Рабак матыліцы, перш чым пачаць сваю руйнуючую дзейнасьць, праходзе даволі доўгую дарогу, каторую трэба ведаць, калі хацець удачна з ім вясці барацьбу. А гэта трэба, бо матыліца ў нас бадай найнебяспечнейшы вораг авечак.

Вось-жа першапачатны зародак матыліцы выходзіць з хворай жывёлы, разам з ейным калам, у форме маленькага яечка. Па 3—6 тыднях, залежна ад цяплыні і вогкасьці, з гэтага яечка выклёўваецца першы жывы зародак матыліцы, г. зв. *miracidium*, каторы на галаве бывае азброены асаблівым сысаком, пры помачы якога дастаецца

ў цела балотнага смаўжа (сьлімака) і там дасьпявае ў шматлікія *cerkarii*. Вось гэтыя цэркарыі пакідаючы смаўжа і зьяўляюцца ўжо тымі заразкамі, каторыя, завярнуўшыся ў панцыр, чакаюць на балотных сьцяблэх на свае ахвяры. Заўважылі пры гэтым людзі, што найбольш заразкаў матыліцы асядаюць на самых нізкіх часьцях травы. А таму, што авечкі выгрызаюць траву вельмі нізка, таму яны найбольш і паядаюць заразкаў матыліцы. Гэткі зародак, дастаўшыся ў нутро жывёпы, хутка вызваляецца з свайго панцыра і прайшоўшы жаўцяводам, асядае на вантробе, дасьпявае праз 3—6 тыдняў у сьпелага гліста (рабака) і пачынае сваю сьмерцянскую работу спосабам выжэй ужо апісаным: даводзіць да сьмерці самую жывёлу і апрача таго выдзяляе яечкі, з каторых множыцца новае пакаленьне шкоднікаў.

Асьцераганьне ад матыліцы. Кажу асьцераганьне, а не лячэньне, бо спосабы лячэньня матыліцы хоць і ёсьць, то яны йшчэ аднак вельмі дарагія і — не заўсёды skutkoўныя. Спосаб асьцераганьня ад матыліцы ясны з ейнага спосабу жыцьця, які мы толькі што пазналі. Мокрыя пасьбішчы і сена з такіх пасьбішчаў, а так-жа пасьбішчы, на якіх пасецца жывёла хворая на матыліцу — вось расаднікі хваробы. Асушэньне і звапнэньне пасьбішчаў, вылучэньне з агульнай стады жывёлы хворай — вось першы і найважнейшы спосаб проці матыліцы, як заразы.

Для свайго разьвіцьця матыліца канешна патрабуе балотнага смаўжа і калі яго ня знойдзе, дык згіне. Згэтуль навук, што нішчачы балотных смаўжоў, забясьпечваемся і прад матыліцай. Нішчыць-жа смаўжа можа ня толькі чалавек, але і некаторыя жывё-

Новыя законы аб задоўжаных.

Пад канец мінулага м-ца былі апублікаваны новыя законы (гл. Dz. U. R. P. № 94, 28.X.34), якімі ўводзяцца палёгкі для задоўжаных як у казённых, так і ў прыватных банках і ўстановах. З палёгкі гэтых законаў могуць карыстаць толькі тыя, хто задоўжыўся прад днём 1 ліпеня 1932 г. і атрыманую пазычку ўлажыў у земляробскую гаспадарку. Новыя законы, хоць і вельмі абшырныя, маюць характар толькі агульны, гэтак званы рамовы. Да гэтых законаў маюць быць выдадзены йшчэ міністэрскія выканаўчыя распараджэньні, каторыя бліжэй азначаць: хто, як і на колькі з самых палёгкаў будзе карыстаць.

Выдадзеныя законы названы папольску законамі „oddłużeniowymi“. Гэта ня знача аднак, каб гэтыя законы касавалі даўгі: яны у засадзе даўгоў не касуюць, а пераважна толькі раскладаюць іх на даўжэйшы час і аб-

ніжаюць апрацэнтаваньне. Абніжэньне (не касаваньне) самых даўгоў прадбачана законам толькі на той выпадак, калі пазычка была ўзята праз Дзяржаўны Зямельны Банк (Państwowy Bank Rolny) з гэтак звананага Абаротнага Фонду Зямельнай Рэформы (Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej) і выкарыстана на куплю гаспадаркі, на парцэляцыю, мэліорацыю, асушку грунтоў — прыватную або арганізаваную (Spółki Wodne) і г. д. У гэтых выпадках прадбачыцца абніжка даўгу на адну траціну і нават на палову.

Скасаваньню падлягаюць даўгі, якія Дзяржаўны Зямельны Банк перавядзе з Застаўных Лістоў і мэліорацыйных аблігацый на Абаротны Фонд Зямельнай Рэформы. Скасаваньні даўгоў праводзе міністр Скарбу. На гэтыя абніжкі і скасаваньні даўгоў казі а празначыла 340 мільёнаў зл. Апрача таго Міністр Земляробства мае да распараджэньня суму 30 мільёнаў зл. на „дадатковыя“ скасаваньні даўгоў для тых даўжнікоў, якія, „паміма палёгак вынікаючых з закону, не маглі-б сплаціць даўгоў.“

Як садзіць сад.

Сягонья, калі садоўніцтвам пачынаюць займацца ня толькі спецыялісты-прафэсіяналы (садоўнікі), але і кожны ўласнік малога куска полз, пытаньне аб тым, як правільна садзіць садовыя дрэвы набірае першараднае вартасьці. Тым больш, што практыка апошніх гадоў шмат што з дагэтуляшніх правілаў садоўніцтва перакасавала і на казала стасаваць правілы новыя. Аб зьменах гэтых „Самапомач“ ужо пісала*). Сягонья, хоць і не пара на самае саджэньне, то аднак, карыстаючы з вальнейшага часу, спакойна пагаворым аб гэтым узноў. Адсьвежым у памяці старое, пазнаем новае, каб усё гэта застасаваць у практыцы, як толькі на гэта прыйдзе пара.

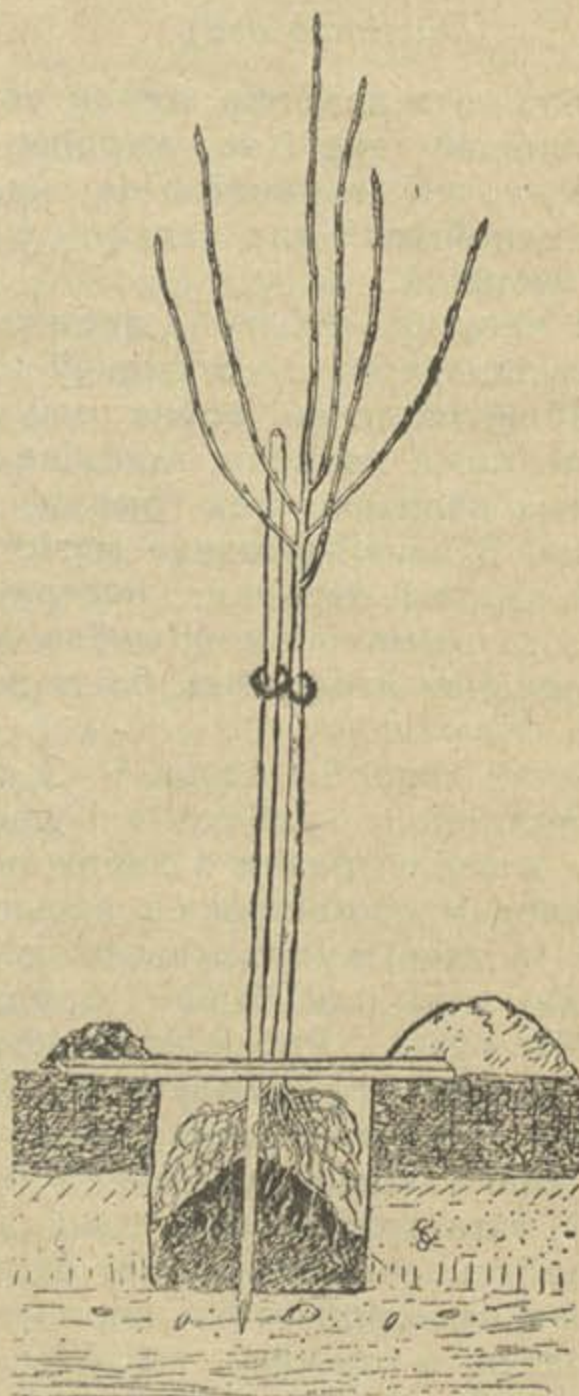
У першым лепшым падручніку ці часопісі старэйшай пары спаткаем ся з радзай, што ямы пад пасадку садовых дрэваў трэба капаць загадзя, прынамся паўгоду наперад, што гэтыя ямы павінны быць глыбокія і шырокія, каб маглі свабодна памясьціць у сабе ўсе карэньні, якія павінны быць доўгімі,

*) „Самапомач“ № 1, 1932.

прыкладам качка і рыба-карп. — З іншых хатніх лекаў проці матыліцы варты ўвагі наступныя: прад выгнаньнем авечкі на пасьбішча падаць ёй крыху солі (7-8 гр.) або напаіць $\frac{1}{2}$ проц. саляным растварам. — Лекарны-вэтэрынары стасуюць проці матыліцы ўсялякія лекі. Апошнім жа часам вельмі пашырылася ўжываньне пілюляў *distol'y*; даецца ўвосені, па аднэй пілюлі на штуку.

В. Б.—скі.

што самыя дрэўцы павінны мець прынамся 4—5 гадоў і г. д.

Сягонья на ўсё гэта пагляд зьмяніўся. Людзі робяць усё йнакш, прасьцей, хутчэй і лепш на гэтым выходзяць. Сягонья яму пад дрэўца капаюць прад самым саджэньнем, сама яма ня бывае шырокай, ані лішне

Усіх даўжнікоў закон дзеліць на тры групы. Да групы А залічваюцца тыя, хто мае ня больш 50 га зямлі, да групы В — хто мае ня больш 500 га і да групы С — хто мае ня больш 1.000 га. Найбольшыя палёгкі маюць быць прызнаны для даўжнікоў групы А.

Самыя даўгі дзеляцца на арганізаваныя і прыватныя. Арганізаваныя даўгі ў сваю чаргу бываюць кароткасрочныя і доўгасрочныя.

Справа кароткасрочных даўгоў у розных касах і народных банках будзе аканчальна вырашана выканаўчым распараджэньнем; праўдападобна ў тым сэнсе, што разлагацца яны на 14 гадоў і апрацэнтуюцца па $4\frac{1}{2}$ проц.

Доўгасрочныя даўгі ў банках, перад усім у ўспомненым Банку Зямельным, узятыя прад 1.VII.32 г., а так-жа нясплачаныя на пагашэньне іх раты, працэнты і іншыя нядоімкі, якія паўсталі прад 1.VII 34 г., могуць быць цяпер сконвэртаваныя Банкам аднастаронна на новыя доўгасрочныя пазычкі ў гэтак званых Застаўных Лістох. Адна-

староннасьць гэткага сконвэртаваньня палягае на тым, што Банк яго праводзіць сам, ня пытаючыся даўжніка. — Хто даставаў пазычку праз Зямельны Банк з Абаротнага Фонду Зямельнай Рэформы, таму зьмяншэньні і скасаваньні доўгу будуць прызнаны аўтаматычна, без адумыснага стараньня з боку даўжніка.*) Нескасаваная рэшта гэткага доўгу будзе разложана на час ад 5 да 60 гадоў з апрацэнтаваньнем ад 1.I.35 г. па 3 проц. гадавых.

Тым даўжніком, каторым доўг будзе разложаны на доўгія гады, а яны захацелі-б і маглі-б выплаціцца раней, закон прызнае вялікія ўступкі. І так, хто сплаце свае даўгі ў працягу першых двух гадоў, таму будзе даравана 20 проц. доўгу (за кожныя 100 зл. будзе плаціць толькі 80 зл), а хто сплаціць свой доўг у працягу трох гадоў, таму дару-

*) Дзеля гэтага кожны, хто так ці гэтак задоўжаны ў Дзярж.Зямельным Банку, ува ўласным зразумелым інтарэсе павінен спраўдзіць, ці ягоны доўг паходзіць з сумаў банковых ці з вышэйўспомненага Абаротнага Фонду Зямельнай Рэформы.

глыбокай, карэньні саджанага дрэўца сусім не баяцца прыразаць і то нават вельмі значна, самыя дрэўцы да саджэньня выбіраюць як наймаладзейшыя, 2-3 годнія, абы толькі былі простыя, здаровыя і г. д.

Асобна стаіць пытаньне аб тым, ці садзіць сарты дрэваў высокапенных ці поўпенных ці ўрэшце нізкапенных. Усе важнейшыя знаўцы справы—на беларускіх землях перад усім слава колішняй Расеі праф. Грэбніцкі—выказваюцца за тым, каб у нас садзіць дрэўцы сартоў поўпенных (ад зямлі да кароны 120 см). Такія дрэўцы: лепш прыймаюцца, лягчэй іх даглядаць, больш вытрывалыя на маразы, ня церпяць так ад вятроў, хутчэй і больш родзяць і г. д.

Гэта ўвагі агульныя. А цяпер праойдем да самага апісаньня саджэньня дрэваў.

Садзіць дрэўца можна ўвесь час, калі дрэўца сьпіць, ня мае лістоў. Увосені перад усім садзяць дрэўцы на глебах сушэйшых і сыпкіх, а вясной — на цяжэйшых і вязкіх. Выбіраючы месца пад садок трэба ведаць, што йгруша не баіцца сухасьці, а сонца патрабуе мець перад усім з паўдзённага боку. Яблыня ня любіць грунтоў багатых на вапну, таксама жвіраватых і камяністых, баіцца лішняга суха. — Дрэўца ад дрэйца садзяць 10—12 мэтраў. Капаючы ямы пад пладовыя дрэўцы трэба верхнюю зямлю адлажыць асобна, каб яе пасья, як больш перагноеную, палажыць на карэньні. Агульнае правіла саджэньня дрэца — не садзіць яго за глыбака, бо гэта згуба для дрэўца; яно і на новым месцы павінна сядзець так глыбака, як сядзела на старым.

Каб усьцерагчыся памылкі і не пасадзіць за глыбака, трэба паступаць так, як гэта паказана на далучаным абразку. З ад-

наго берагу ямы на другі кладзецца дошка ці лата, але так, каб канцы яе ляжалі на цьвёрдай зямлі, а не на сьвежа насыпанай. Гэта дошка будзе нам паказваць ровень зямлі. Да самага саджэньня патрэбны двое людзей. Адзін з іх спачатку ўсыпе ў яму копчык пульхнай зямлі так высокі, каб дрэйца пастаўленае карэньнем на яго, шыйкай сваёй*) раўнялася з перакладзенай дошкай (латай). Тады ў сярэдзіну гэтага копчыка ўбіваецца роўны калок, а на паўночны бок ад калка ўстаўляецца само дрэўца, якому прад тым падрэжуцца вострым нажом даўжэйшыя карэньні і зраўняюцца ўсе карэньні пакалечаныя. Гэтак прыгатаваныя карэньні дрэўца адзін работнік роўна і найдалей адзін ад другога раскладае па насыпанаму ў яме копчыку і пасья трымае само дрэўца, а другі асьцярожна прысыпае карэньні пульхнай зямлёй, прад тым асобна адабранай ад зямлі сподняй. Падчас прысыпаньня можна дрэўцам асьцярожна ўстрасаць: тады зямля шчыльней запаўнее ўсе шчэліны. Ня можна аднак дрэўца пры гэтым падымаць, бо тады карэньні скомкаюцца. — Яшчэ лепш аднак злягаецца зямля, калі засыпаючы ёй карэньні паліваем яе вадой. Ня можна толькі гэтага рабіць перад маразамі. Гэтак паліванае дрэўца пасья ўжо не асядае. Агулам-жа з зляганьнем зямлі трэба больш рахавацца на грунтох цяжэйшых. Падліваньне вадой пры абсыпаньні карэньняў зямлёй асабліва радзіцца пры саджэньні вясной. Калі-ж прысыпаная зямля не паліваецца, дык яе трэба старанна ўтоптываць; ня столькі каля самага пня, колькі над канцамі карэньняў пасаджанага дрэўца.

*) Шыйка гэта месца, гдзе пачынаюцца карэньні.

еца 10 проц. доўгу. Гэткая ўступка завецца боніфікатай.

Аб даўгох з прыватнай гіпотэкі тут гаварыць ня будзем, бо гэты выпадак у сялянскіх варунках надта рэдкі, а нават і сусім блізу немагчымы.

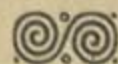
Даўгі з прыватных кароткасрочных пазычак, паводле новага закону і з моцы самага закону — бяз сумысных стараньняў — раскладаюцца на 28 паўгадовых ратаў, платных кожнага 1.IV і 1.X. Датыча гэта земляробаў групы А і В, прыватныя даўгі каторых павінны былі ўжо быць сплачаны, або час сплаты каторых выпадае прад 1.IV.35 г. Апрацэнтаваньне гэтакіх даўгоў вызначана па 3 проц. гадавых, пачынаючы ўжо ад 1.XI.34 г. Хто, маючы гэтак разложаны свой доўг на 14 гадоў, сплаціць яго ў працягу трох гадоў, той кожнай сотняй златаў сплачвае 150 зл. доўгу. — Калі аднак даўжнік не заплаціць дзвюх гэтак разложаных ратаў адна за другой, дык крэдытор мае права ўвесь доўг спагнаць за адным разам і зараз-жа, пры помачы каморніка.

Разьёмчыя Управы (Urząd Rozjemczy), на падставе новага закону, у працягу трох гадоў могуць зьмяняць сямейныя сплаты, калі падзел быў зроблены у міжчасе ад 1.I.26 г. да 1.VII.32 г. Гэтыя-ж Управы могуць таксама зьмяняць і купную цану рэшт зямлі.

Гэтулькі — згушчана — можна сказаць аб пастановах новага закону. Аб выканаўчых распараджэньнях да яго напішам наступным разам. Зазначым тут толькі засьцярогу ўрадавых кругоў, што „палёгкі“ новага закону маюць быць апошнімі і сялянства ня можа ўжо нічога больш для сябе ад ураду спадзявацца, а толькі сплываць назначаныя яму часьці усякіх даўгоў. —

Ня ўходзім у ацэнку, слушнасьці гэткай засьцярогі. Ня можам аднак устрымацца ад запытаньня: а што будзе, як з згалеўшай вёскі ня ўдасца выціснуць і адзінага граша?

р.

Абсыпаўшы карэньні лепшай зямлёй, прысыпаем рэшту ямы зямлёй горшай, а з зямлі, што ў яме не змясьцілася, пры восеньскім саджэньні насыпаем каля дрэўца копчык, а пры вясняным — зямлю гэту рассыпаем ў форме міскі. Таксама ўвосені насыпаны копчык у найбліжэйшую вясну разгортываем у форме тэй-жа міскі. — Апошняя урэшце чыннасьцю пры саджэньні дрэўца ёсьць вольнае прывязаньне яго да калка саляным перавяслам, скручаным у форме васьмёркі (8).

Дагляд у першым годзе пасья пасадкі дрэўца мае за заданьне перад усім дасьледзіць, ці гэта дрэўца не пасаджана часам за глыбака і калі-б аказалася што так, дык трэба яго абавязкава нанова перасадзіць, хоць бы яно на дадзеным месцы расло ўжо нават і пару гадоў. Другой важнай справай у першым годзе ёсьць паліваньне: не дзеля таго, каб дрэўца карыстала з гэтай вады як стравы, а каб прысьпяшыць зрастаньне карэньняў з глебай. Патрэбна гэта дрэўцу на тое, каб магло выпусьціць валасковыя карэньні, каторымі яна і сьсе з глебы ўсякую страву. Пакуль гэта зрастаньне ня станеца, трэба пад дрэўца падліваць па вядры вады кожнага вечара.

На зіму карэньні новапасаджанага дрэўца абкладаюцца пластом або зямлі (40—50 см), або гною.

В. Р.

У садку ўвосені.

Барацьба з рабакамі — Абарона прад зайцамі, зімовым сонцам і маразамі.

Восень у садку гэта пара не адпачынку, але стараннага прыгатаваньня пладовага дрэва да будучага ўраджаю. Дзеля гэтага трэба гэта дрэва абараніць ад тых шкоднікаў, якія на ім зімуюць да будучага году, а таксама ад тых вонкавых небясьпекаў, якія праз зіму загражаюць цэласьці і жывучасьці дрэва.

З існуючых на дрэве шкоднікаў найгоршыя гэта зародкі ўсялякіх рабакоў, якія зімуюць абкручаныя павучыньнем у розных шчэлінах палопанай кары, у гнёздах паміж вецьцем і асабліва на старых затрыманых на дрэве лістох. Гэтыя шкоднікі вельмі дорага каштуюць тым гаспадаром садоў, каторыя з няўвагі, неразуменьня ці звычайнага нядбальства не зварачваюць на гэту небясьпеку належнай увагі і пазваляюць зародкам рабакоў спакойна перазімаваць да вясны: вясной-жа, калі рабакі распаўзуцца па цэлым дрэве, не пара ўжо іх нішчыць. Рабіць гэта трэба цяпер ужо, увосені і праз цэлую зіму. Ані на дрэве, ані пад дрэвам у садку ня сьмее астацца да вясны ніводзін стары лі-

сток. Само дрэва апрача таго трэба старанна ачысьціць ад усякага на ім моху, „грыбоў“, патрэсканай кары, бо ўсюды тут гнездзяцца шкоднікі саду, якія пасья аб'ядаюць усё лісьцё на дрэве да чыста. І лісьцё і кару і ўсё непатрэбнае з дрэва трэба збіраць на посьцелкі і пасья ўсё да чыста спаліць; у гной гэтага кідаць ня можна, бо гэтым паступаньнем мы шкоднікаў ня нішчылі-б, а толькі развадзілі-б. Дык выразна яшчэ раз зазначаю, што ўсё сабранае цяпер у садку трэба спаліць.

Наступнай справай ёсьць забясьпечаньне садовых дрэваў ад зайцаў і іншых грызуноў, якія нападаюць асабліва на маладое дрэва: раз дзеля таго, што для іх кара маладога дрэўца гэта вельмі пажаданы прысмак, а акрамя таго, сама прырода грызуноў вымагае, каб нешта стала грызьці і гэтым сыціраць стала растучыя зубы. Каб забясьпечыць дрэўца ад грызуноў, трэба яго абмазаць нечым такім, што грызуну праціўна, напрыклад зьялчэлым салам, або мешанінай жоўці, азафэтыды (купляецца ў аптэцы) і разваранага шальбабону. Мазаньне гэтымі мяшанкамі аднак не заўсёды бывае пэўным забесьпячэньнем. Лепш абкруціць дрэўца яловымі лапкамі ці ялаўцом; саломай абкручываць ня радзяць, бо тады ў ёй загнежджываюцца мышы. Абкручваньне гэткае мае йшчэ і тую выгоду, што бароніць дрэўца ад маразоў, аб чым будзе мова ніжэй.

Зімавое сонца так-жа небясьпечна садоваму дрэву дзеля таго, што яно ўдзень разгравае кару на дрэве з паўдзённага боку, а начны мароз пасья гэтага тую-ж кару адмаражвае. У рэзультате цэлыя бакі дрэва — ў лепшым выпадку асобныя латы — становяцца голымі ад кары і само дрэва, хоць і не зараз, але замірае. Каб да гэтага не дапусьціць, трэба перад усім дрэва абараніць ад дзеннага ўзімку і вясной награваньня. Дзеля гэтага дрэўца або абкручваюць лапкамі яліны, або — яшчэ лепш — яго беляць мешанінай вапны, гліны і каравячага калу. Дрэва пабеленае самай толькі вапнай скоро ўзноў адбелываецца, бо сама вапна лёгка з дрэва зываецца. Бяліць дрэва — прад тым старанна яго ачысьціўшы ад моху, палопанай кары і ўсякіх у іх зародкаў розных шкоднікаў — трэба ўжо на самым пачатку зімы, а пад вясну гэта бяленьне паўтараецца. Беліцца як камель дрэва, так і грубейшае вецьце.

Урэшце важнай справай ёсьць ратаваньне дрэва пашкоджанага зайцамі і маразамі. Справа гэта наагул не такая ўжо цяжкая; але магчыма яна толькі пры шкодах меншых. Большыя шкоды адрабіць цяжка, а часта і зусім немагчыма. Лягчэй дзеля таго гэтых шкодаў сьцерагчыся, як іх пасья лячыць.

Redaktar-Vydaviec inž. A. KLIMOVICH

Belaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja 1—3.

ГАСПАДАРЧАЯ ХРОНІКА.

Чаму ў Польшчы дарагія тэлефоны? Тэлефон у Польшчы ўважаецца за прадмет лішняй роскашы, даступны для лічаных толькі адзінак і ўстановаў, што могуць за яго аплачваць па 240—360 зл. у год. Таму і сетка тэлефонаў у Польшчы вельмі рэдкая. Тымчасам у Індыі, нават недалёкіх, краях тэлефон лічыцца прадметам першай патрэбы; у такой напр. Фінляндыі тэлефон знаходзіцца ў кожнай блізу хаце; ня толькі ў гарадох, але і перад усім у земляробскіх гаспадарках, якія хочаць і патрабуюць быць у сталай лучнасьці з рынкам збыту сваіх прадуктаў — а для гэтага тэлефон аддае найлепшыя ўслугі.

Дарагоўля тэлефонаў у Польшчы тлумачыцца тым, што тут на тэлефоны ўстаноўлены манаполь, які ад 1927 году здадзены ў арэнду мяшанай акцыйнай супалцы, 49 проц. капіталаў каторай належаць швэдзкім капіталістычным фірмам. Гэта супалка манапольным становішчам сваім карыстаецца вельмі спрытна, бо за 7 гадоў свайго існаваньня патрапіла зарабіць ужо цэлых 24 (дваццаць чатыры) мільёны златаў. Як на крызісовыя часы — „нішто сабе“ заробіла.

Конкурэнцыя з самагоншчыкамі? У Польшчы спадзяюцца новага закону, які мае загусьціць сетку корчмаў, у каторых будуць прадавацца розныя алькагольныя напіткі, прычым сама моц алькагольных напіткаў (водкі) мае быць паднята з 45 на 55°. — Падаючы гэту вестку, адна з польскіх газэт дадае ад сябе наступную зацемку: „Варта заставіцца, якія наступствы гэтай „палёгкі“ у антыалькагольным законе будуць для вёскі? Бесспярэчна, толькі ад’ёмныя. Каб ня было там карчмы, менш было б прычынаў да п’янства. Менш было б моральнай раз’вязласці і ўсякага лайдацтва, маючага свой пачатак у водцы. Распашырэнне корчмаў па вёсках створыць спосабнасьць да папойкаў. Для грамадзкага разьвіцьця вёскі... карчма была і ёсьць найбольшым ворагам. Незабытым прыкладам ёсьць даўная Галічына. У кожнай вёсцы была карчма, некалькі крыміналаў на павет і няшмат дрэнных школ. А рэзультаты? Нэндза і страшная цемната. Сьведомая вёска, пры помачы сваіх арганізацыяў, у першую чаргу павінна аб’явіць вайну п’янству“ (Przew. Gosp. Nr. 44).

Мы ад сябе да гэтага можам дадаць, што пашырэнне корчмаў на беларускай вёсцы можа і карысна польскай казыне, але для вёскі гэта згуба. Нашай вёсцы патрэбны перад усім свае школы і свае культурна-просьветныя і гаспадарчыя арганізацыі. З п’янствам-жа мусім і будзем змагацца з усіх сіл, бо гэта наш вораг.

10 проц. да падатку ад зямлі і ад абароту ў промысьле. Ад 1 кастрычніка сёл. праддужана зьбіраньне 10 проц. дадатку да зямельнага і прамысловага падаткаў на адзін год. Дадаток гэты ў земляробстве будзе зьбірацца пры аплаце другой раты падатку за 1934 г. і першай раты за 1935 г.; у промысьле гэты дадатак накладаецца на абарот зроблены у міжчасе ад 1.X.34 да 30 IX.35.

Колькі ў Польшчы жывога інвэнтару (усякай жывёлы). Паводле тымчасовых падлічэньняў перапісі зробленай гмінамі на абшары цэлай Польшчы, лічба ўсей жывёлы дня 30 чэрвеня

Выгрызенае зайцам месца кары трэба гладка вырэзаць вострым нажом, замазаць ушчаповай масьцю і завязаць чыстай палатніной. Мясы кары адмарожаныя трэба таксама выгладзіць аж да здаровага „мяса“, пасля пацягнуць алейнай хварбай (пакост з дамешкай парашку мінія), каб там не завяліся розныя шкодныя дробнатворы і завязаць старымі мяшкамі, посьцелкамі ці нечым падобным.

В. Р.

сёлета прадстаўлялася ў тысячах гэтак (у дужках пададзены лічбы з 1933 г.): коні — 3.760. (3.773), быдла — 9.237 (8.985), сьвіні — 7.62 (5.753), авечкі — 2.549 (2.556), козы — 320 (278). Лічбы гэтыя паказваюць, што наагул лічбовы стан жывёлагадоўлі за апошні год не зьмяніўся; толькі лік сьвіней падняўся на 23 проц. і лік козаў — на 15 проц.— Шкода, што ня маем статыстыкі датыччай нашых зямель асобна — а было-б гэта цікава.

Ня можна лавіць рыбы. Пачаўся ўжо восеньскі час забароны лоўлі некаторых сартоў рыбы. І так: ласося і селявы ня вольна лавіць ад 15 кастрычніка да 31 сьнежня, пструга — ад 15 кастрычніка да 15 сьнежня, ракоў самоў — ад 15 кастрычніка да 15 сакавіка, ракоў самак — ад 15 кастрычніка да 31 ліпеня.

Восеньскія манэўры або палацова-рэвалюцыя ў Віленскай Земляробскай Палате. Земляробская Палата ў Вільні, якая мае быць прадстаўніцтвам усяго мясцовага земляробства, з самага пачатку неяк ня трапіла на ўласьцівы шлях і замест аб плоднай працы, грамадзянства даведваецца стуль аб бязупынных сварках абшарнікаў з „маларольнымі“ асаднікамі. Дагэтуль там верх трымаў абшарнікі, але цяпер пашла мода ў іншым кірунку. Абшарнікам з-гары кінулі быць ціха. У рэзультате гэтага прэзыдыюм Палаты ўступіў, а ваяводзтва падала ўжо прэзыдыюм новы, у складзе — пры ўдзельніках — мала зьмененым: „выступілі“ толькі тры дагэтуляшнія сябры, з якіх толькі адзін абшарнік, а два — малазямельныя сяляне. На мейсца-ж „уступіўшых“ ваяводзтва ўвяло ў прэзыдыюм Палаты трох сяброў новых — усіх трох фальварачных асаднікаў: пасла Камінскага — з Лідчыны, Ч. Дэмбіцкага — з Наваградчыны і Э. Таўрогінскага з Віленшчыны. — Значыць і тут асаднікі прызнаны як „соль зямлі“. Новай Радзе Палаты патроную рэктар В. Станевіч. Без тлумачэньняў. Куды ўсё гэта кіруецца — ясна кожнаму.

Наша пошта.

М. Б—му: Гэныя шпары ў будынках трэба замазваць замазкай зробленай з вапны, мукі і пакосту: 3 меркі сьвежай гашанай вапны, 2 меркі жытняй мукі і 2 меркі пакосту. Усё гэта зьмяшаць з пакуламі і пазатыкаць Гэткая замазка ані патрэскае ані павылушчыцца.

А. Ж—чу у К—ы: Кірунак равоў крэхту павінен ісьці з усходу на захад, каб зімныя вятры апіраліся на найменшую плошчу.

В. В—му ў М—х: Трудна даць адказ, чаму Ваша карова за раз не аплодніцца. Апрача прычын разных, можа стаць на перашкодзе квасовасьць радзільных арганаяў самай каровы. На ўсякі выпадак папрабуйце прамываць карове похву 2 проц. раствором ачышчанай соды, якую дастанецца ў аптэчным складзе. На 5 літраў пераваранай вады даецца 100 грамаў соды і прамываецца з звычайнай леватывы.

Малачарні ў К—ках. Аб лёдзе трэба думаць ужо цяпер. Калі ня можаце сабе тымчасам пазволіць на збудаваньне асобнай лядоўні, можаце склацаць лёд (толькі шчыльна, найлепш ў марозны дзень, заліваючы гарачай вадой) у капцы і наверху зямлі. З бакоў і зверху прыкрывайце такі капец пілавінамі і саломай. Каб гэта прыкрыўка не распаўзалася, трэба яе абгарадзіць парканам з дошак. Апошнім часам гэтакія лядоўні вельмі ў модзе і іх асабліва хваляць там, дзе ёсьць блізка падземная вада.

М. Ів—му у Л: калі Ваш спадак па бацькох не перавышае 10.000 зл., дык падатку ад яго плаціць ня будзеце

а. Б. П. у Б., Кал. В. у В., Родзку М., Мір. У. атрымалі. дзякуем, высылаем.

Пяр.—ка ў Л.: атрымалі. Часопісь высылаем. Кніжкі можам выслать толькі атрымаўшы грошы. Будуць каштаваць 5 зл. (з перасылкай).

К—вы „Поўня“ і „Самапомач“: адказы шлём асобным пісьмом.

Pierasyłka apláčana ryčaltam.

CANA NUMARU 40 HRAŠOŮ